

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

Ons kenmerk	Inlichtingen bij	Doorkiesnummer	Den Haag
IZ-2671698			
Onderwerp	Bijlage(n)		Uw brief
Groenboek Bevorderen gezonde voeding en lichaamsbeweging	1		

De Europese Commissie heeft op 8 december 2005 het Groenboek "Bevorderen van gezonde voeding en lichaamsbeweging: een Europese dimensie voor de preventie van overgewicht, obesitas en chronische ziekten" (637-05) gepresenteerd.

Hierbij treft u aan de concept-aanbiedingsbrief aan de Europese Commissie en de antwoorden van het Kabinet op de in het groenboek neergelegde vragen.

Inhoud groenboek

Ongezonde voeding en gebrek aan lichaamsbeweging zijn de hoofdoorzaken van vermijdbare ziekten en voortijdige sterfte in Europa; ook de toename van obesitas in heel Europa vormt een ernstig probleem voor de volksgezondheid. Het groenboek bevat ruim 30 vragen over het bevorderen van gezonde voeding en lichaamsbeweging en nodigt EU-instellingen, de lidstaten en maatschappelijke organisaties uit om in debat te gaan over de bevordering van gezonde voeding en lichaamsbeweging en een eventuele bijdrage van de Gemeenschap hieraan.

Hoofdpijnen kabinetsreactie

Nederland benadrukt in de richting van de Commissie dat het beleid ten aanzien van gezonde voeding en lichaamsbeweging primair een nationale en lokale aangelegenheid is. Nederland acht wel een ondersteunende en faciliterende rol van de Europese Commissie in het bevorderen van gezonde voeding en lichaamsbeweging (onderdeel van een gezonde leefstijl) van groot belang in de vorm van het uitwisselen van best practices.

Nederland meent voorts dat met het groenboek een belangrijke impuls wordt gegeven aan het verder uitwerken van de 'Global strategy on diet, physical activity and health' van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) op Europees niveau. Overgewicht en chronische ziekten (onder andere hart- en vaatziekten, diabetes en kanker) vormen wereldwijd een explosief groeiend probleem dat vraagt om een aanpak in alle lidstaten. Niet alleen bestrijding van ziekte, maar ook het voorkomen (preventie) van ziekte en het helpen van mensen bij het maken van de gezonde keuze is hierbij van belang. Gezondheid is een

belangrijke factor in economische groei en ontwikkeling. Indien niet alle lidstaten zich, gesteund door de Gemeenschap, inzetten voor het bestrijden van gezondheidsverschillen in Europa, zullen de kosten voor gezondheidszorg en maatschappij de komende jaren dramatisch toenemen.

Het Nederlandse kabinet is van mening dat op communautair niveau de prioriteit moet uitgaan naar het uitwisselen van goede praktijkvoorbeelden ('best practices') welke op nationaal niveau in gang zijn gezet. Op basis hiervan komt Nederland tot een voorstel voor 3 speerpunten: 1. het bevorderen van de groente- en fruitconsumptie, vooral bij de jeugd; 2. het stimuleren van het geven van borstvoeding; 3. het stimuleren van voldoende lichaamsbeweging.

Een identieke brief is verzonden aan de voorzitter van de Tweede Kamer.

De Minister van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport,

H. Hoogervorst

Reactie Nederland op de vragen van de Europese Commissie in het Groenboek
"Bevorderen van gezonde voeding en lichaamsbeweging: een Europese dimensie voor de
preventie van overgewicht, obesitas en chronische ziekten"

1. Welke concrete bijdragen zouden communautaire beleidsterreinen eventueel kunnen leveren aan de bevordering van gezonde voeding en lichaamsbeweging en het scheppen van een klimaat waarin het gemakkelijk is om voor gezonde voeding en een gezonde leefstijl te kiezen?

Nederland is van mening dat het beleid ten aanzien van gezonde voeding en lichaamsbeweging primair een nationale en lokale aangelegenheid is. Een communautaire aanpak op gezonde voeding en lichaamsbeweging kan echter op bepaalde vlakken meerwaarde hebben. Zo is een communautaire aanpak is om op Europees niveau goede praktijkvoorbeelden ('best practices') welke op nationaal niveau in gang zijn gezet uit te wisselen. Daarnaast kan de Commissie wetgevingsvoorstellen doen ten aanzien van voedsel als daar aanleiding voor is. Nederland ziet niet direct een meerwaarde in publiciteitscampagnes op Europees niveau, aangezien meer effect wordt verwacht van campagnes op nationaal niveau.

In het beleid moet het altijd gaan om maatregelen die zowel gezonde voeding als meer lichaamsbeweging bevorderen. Tot nu toe is onvoldoende onderkend dat specifiek bewegen de risico's op allerlei ziekten (hart- en vaatziekten, bepaalde vormen van kanker, osteoporose, diabetes type 2, dementie en depressie), en niet alleen van overgewicht en obesitas, kan verminderen. En bovendien, als men eenmaal ziek is, dat bewegen het beloop van allerlei ziekten gunstig kan beïnvloeden. Verder zal een dergelijke aanpak alleen effectief kunnen zijn als deze is ingebed in het bevorderen van een gezonde leefstijl in het algemeen: niet roken, matig alcohol drinken, gezond eten, gezond bewegen en gezond seksueel gedrag. Teveel aandacht voor overgewicht, en vooral de woordkeus die daarbij nogal eens wordt gebezigd, zoals de 'strijd tegen overgewicht', heeft een negatieve connotatie. Het kan tot stigmatisering leiden, en zet zelden aan tot positief gedrag. Acties om meer bewegen te bevorderen voegen een positief gedragsalternatief toe. Vooral als ervoor gezorgd wordt dat bewegen en sport niet als een plicht en zware last, maar als aangenaam, plezierig en gezellig wordt gepresenteerd. Dit is al vervat in het nationale beleid van Nederland.

Intersectorale aanpak

Het Nederlandse kabinet is van mening dat bij het voorkomen van overgewicht, obesitas en chronische ziekten een integrale multidisciplinaire aanpak voorop dient te staan. Hoewel het primaat van de persoonlijke verantwoordelijkheid voor eigen gedrag, zoals een gezonde leefstijl, hoog in het vaandel staat wordt tegelijkertijd erkend dat het individu bloot staat aan een veelheid van factoren die volledig zijn verweven met de moderne maatschappij. Zowel de fysieke als de sociale omgeving zijn bepalend voor het bevorderen van een keuze voor gezonde voeding en lichaamsbeweging (= gezonde leefstijl) door het individu. De verschillende invloeden op het individu raakt niet alleen het volksgezondheidsterrein, maar ook andere beleidsterreinen. Het is van groot belang dat op het gebied van landbouw, onderwijs, verkeer en transport, (volks)huisvesting, ruimtelijke ordening, milieu, economie en arbeidsomstandigheden een integrale aanpak ontstaat om risico's op bepaalde ziektes te verminderen.

Concreet kan gedacht worden aan het stimuleren van bijvoorbeeld de volgende factoren: Het bevorderen van een gezonde voedselkeuze, het verbeteren van aanbod gezonde voeding, het verbeteren van informatie over gezonde voeding, veiligheid in het verkeer, fiets- en wandelbeleid, lunchwandelen en bedrijfsfitness, integraal gezondheidsmanagement op de werkvloer, meer groen (en blauw) in en om de stad, sport en bewegen tijdens en na school, inrichting van wijken met oog voor de fysieke ruimte voor sport en bewegen.

Wat is in dezen de rol van de EU-Commissarissen?

Het enkel signaleren en bewaken van ontwikkelingen door de Gezondheidscommissaris op de andere beleidsterreinen is niet voldoende. Een pro-actieve houding is noodzakelijk om ook bij de Commissarissen op de aanpalende beleidsterreinen het belang van gezonde voeding en lichaamsbeweging te onderstrepen. Er moet een gedeelde verantwoordelijkheid worden ervaren. De Commissarissen kunnen er dan gezamenlijk voor zorgdragen dat het onderwerp op Raadsniveau besproken gaat worden.

Specifiek heeft de Europese Commissie ter bevordering van gezonde voeding en lichaamsbevordering een ondersteunde rol (het ondersteunen van uitwisseling van best practices). Ten aanzien van met name voedselveiligheid heeft de Europese Commissie tevens een wetgevende rol (het aandragen en herzien van wetsvoorstellen).

Ondersteunende rol:

'Toetsingskader': een kader om te kunnen toetsen of maatregelen van lidstaten en Europese Commissie voldoen aan uitgangspunten voor gezonde voeding en lichaamsbeweging. Een dergelijk kader kan worden beschouwd als een nadere concretisering en operationalisering van de criteria die de Europese Commissie, conform artikel 152 van het Verdrag, gebruikt om te kunnen vaststellen of bij de bepaling en de uitvoering van elk beleid en elk optreden van de Gemeenschap een hoog niveau van bescherming van de menselijke gezondheid wordt verzekerd.

Nederland hecht aan drie speerpunten in het bijzonder te weten: het bevorderen van de groente- en fruitconsumptie, het stimuleren van het geven van borstvoeding en voldoende lichaamsbeweging.

Europese budgetten voor onder meer innovatief gezondheidsonderzoek dienen structureel aandacht te besteden aan lichaamsbeweging en gezonde voeding en aan de bovengenoemde speerpunten.

Aangaande het bevorderen van de groente- en fruitconsumptie, vooral bij de jeugd, is het volgende mogelijk. Voorlichting is een goed instrument om de consument bewust te maken. Daarnaast moet groente en fruit goed toegankelijk en beschikbaar zijn. Vanuit het Gemeenschappelijk landbouwbeleid kan hier aan worden bijgedragen door in de marktordening groenten en fruit meer ruimte te creëren voor promotie en door te bekijken welke mogelijkheden het Plattelandsbeleid biedt om een gezonde leefstijl te bevorderen. Verder zou kunnen worden nagegaan welk effect de verlaging van de invoerheffingen op groenten en fruit heeft op de consumptie; daarbij is het ook interessant de rol van de

detailhandel in de prijsvorming te bekijken. Een goed voorbeeld is het project schoolgruiten dat wordt uitgevoerd in Nederland en andere lidstaten (Zweden, Noorwegen, Denemarken, Frankrijk, België, Verenigd Koninkrijk). Dit project houdt in het verstrekken van groenten en fruit en voorlichting(smaterialen) aan leerlingen op de basisscholen (4-12 jaar). In Nederland blijkt deze aanpak een positief effect te hebben op de groente- en fruitconsumptie van de kinderen. De Europese Commissie heeft een belangrijke rol in de continuering van het project en het implementeren hiervan in de andere lidstaten.

Wat betreft het stimuleren van het geven van borstvoeding heeft de Europese Commissie een rol in het continueren van het project BFHI (Baby Friendly Hospital Initiative van WHO- Unicef) en het implementeren hiervan in de andere lidstaten. Bovendien moet door de Europese Commissie het belang van het geven van voorlichting worden benadrukt.

Aangaande lichaamsbeweging zijn in Nederland goede resultaten geboekt met de projecten 'Bewegen op Recept' en 'Hartslag Limburg' welke gericht zijn op het bevorderen van lichamelijke activiteit en waarin onder meer de wijkgerichte community aanpak centraal staat. De Europese Commissie heeft een belangrijke rol in het stimuleren en het uitdragen van deze interventies en het creëren van mogelijkheden voor brede implementatie in andere Lidstaten.

De op Europees niveau genomen maatregelen moeten in lijn zijn met de maatregelen op mondiaal niveau (WHO, Codex) dan wel daar worden uitgevoerd. De rol van de Codex Alimentarius bij het realiseren van de doelstellingen binnen de 'Global strategy' dient nader onderzocht te worden in bestaande comités, of een daartoe speciaal opgerichte werkgroep voeding. Denk hierbij aan het zodanig aanpassen van de standaarden dat er vanuit voedingskundig oogpunt betere producten ontstaan. Als lid van de Codex dient de Europese Unie het belang hiervan aan te geven. Door WHO-Euro worden momenteel voorbereidingen getroffen voor de herziening van het eerste 'Food and Nutrition Action Plan' (FNAP). In november van dit jaar zal in Turkije een ministersconferentie plaatsvinden over 'obesity' (gezonde voeding en lichaamsbeweging). Tijdens deze conferentie wordt een 'Charter on Obesity' beoogd. Ook zal dan het herziene FNAP worden besproken. De voorbereidende conferentie wordt in juni in Nederland gehouden.

In het kader van uitwisselen van onderzoeksgegevens is het essentieel dezelfde definities te hanteren en methodes voor het verzamelen van gegevens te standaardiseren. Wat betreft voeding beschikt Nederland over een voedingspeilingssysteem (VCP) waarmee gegevens over de voedselconsumptie bij de bevolking(sgroepen) kan worden bepaald.

De Europese Commissie kan initiëren dat er een EU-website wordt opgezet om goede praktijkvoorbeelden (best practices) te kunnen verspreiden, gegevensbanken te zijn en om algemene beknopte informatie over het EU-beleid te geven.

De Europese Commissie kan bijdragen aan het organiseren van internationale symposia, congressen mogelijk maken om informatie uit te wisselen en voortgang aan elkaar te melden. Mogelijk op ministerieel niveau, zodat de regiefunctie van de overheid zichtbaar is voor de buitenwereld.

Wetgevende rol ten aanzien van voeding:

Commissievoorstellen voor wet- en regelgeving. Momenteel gaat de prioriteit uit naar de wetgeving ten aanzien van voeding- en gezondheidsclaims waarvan de voedingsprofielen een onderdeel zijn, de toevoeging van vitaminen en mineralen en bepaalde andere stoffen aan levensmiddelen, etikettering, voedingswaardedeclaratie en nieuwe voedingsmiddelen ('novel foods'). Door verbeterde productinformatie zal de gezonde keuze voor de consument gemakkelijker worden gemaakt.

Tot slot is het noodzakelijk dat een gezaghebbend comité, binnen de bestaande structuren, de voortgang van genomen communautaire en nationale maatregelen bewaakt en tevens als aanjager van het proces dient.

2. Welke communautaire of nationale maatregelen kunnen ertoe bijdragen om groenten en fruit aantrekkelijker, gemakkelijker verkrijgbaar en betaalbaar te maken?

Voor de maatregelen op communautair niveau verwijs ik naar de antwoorden op de vragen 1, 13, 16, 18, 23 en 24. Voor een uitgebreid antwoord verwijs ik naar de tabel in bijlage 1. Hier wordt een overzicht gegeven van al ingezette dan wel nieuwe interventies ter bevordering van de consumptie van groenten en fruit en acties op het terrein van een gezonde leefstijl vanuit de Nederlandse overheid. Een aantal onderwerpen leent zich in dit kader voor geharmoniseerde wetgeving.

3. Op welke terreinen die verband houden met voeding, lichaamsbeweging, de ontwikkeling van instrumenten voor de analyse van daarmee samenhangende aandoeningen en consumentengedrag moet meer onderzoek worden verricht?

Het Rijks Instituut voor Volksgezondheid en Milieu beschrijft in haar rapport 'Ons eten gemeten' dat er wat betreft het voedingsonderzoek nog veel onduidelijk is over de sterkte van de bewijslast van de gezondheidseffecten van specifieke voedingsfactoren. Ook bestaan er nog veel onzekerheden en kennislacunes ten aanzien van gedragsverandering en kennis bij de consument.

Naar aanleiding van onderzoeksresultaten kunnen interventies in gang worden gezet, maar op termijn moet blijken of deze interventies werkelijk effectief zijn.

In de onderzoeksgebieden wordt een onderscheid gemaakt in gedrag en determinanten en het vermeerderen van kennis.

Gedrag en determinanten:

Gezond leef- en voedingsgedrag:

- De interacties van voeding en gezondheid met lichaamsbeweging, roken, omgevingsfactoren (obesogene omgeving).
- Hoe kan gezond leef- en voedingsgedrag worden gestimuleerd/beïnvloed?

Rekening houden met de cultuur en speciale groepen (onder andere sociaal-economische status, etnische afkomst, leeftijdscategorieën) per land.

- Meer onderzoek doen naar het behandelen van overgewicht en obesitas bij kinderen vanaf 2 jaar.

Kennis:

- Voeding en metabool syndroom: interacties van de fysiologie van de individuele mens met voeding en gezondheid.
- Inzicht verkrijgen in de determinanten van consumentengedrag. Waarom eten mensen wat ze eten (sociaal, psychologisch en maatschappelijk)?
- Onderzoek naar langetermijneffecten van interventies ter stimulering van lichaamsbeweging en bevordering van gezonde voeding. -
- De effecten van prijsbeleid op het aankoopgedrag van voedingsmiddelen en deelname aan lichaamsbeweging (sport/fitness/actieve recreatie/gratis openbaar vervoer/fietsen/lopen.)
- Voeding en veroudering: welke specifieke voedingsfactoren zijn positief of negatief voor het gezond ouder worden.

Daarnaast worden op basis van de huidige kennis interventies uitgevoerd en veelbelovende in gang gezet die niet wetenschappelijk onderbouwd zijn.

4. Hoe kunnen de beschikbaarheid en vergelijkbaarheid van gegevens worden verbeterd, met name met het oog op de nauwkeurige bepaling van de geografische en sociaal-economische verspreiding van deze aandoening?

Zie antwoord op vraag 1.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Blad

8

Kenmerk

IZ- 2671698

VWS

Informatie over wetenschappelijke onderzoeksresultaten, nationale interventie maatregelen dan wel overige relevante gegevens met betrekking tot een gezonde leefstijl dienen breed beschikbaar te zijn. Hiertoe kunnen ook de nationale kennisinstituten invulling aan geven.

5. Hoe kan het programma ertoe bijdragen dat besluitvormers, gezondheidswerkers, de media en het grote publiek er zich beter bewust van worden hoe gezonde eetgewoonten en lichaamsbeweging het risico van chronische ziekten kunnen verminderen?

Massamediale campagnes zijn voor de bewustwording van publiek én beslissers belangrijk. Deze campagnes blijven nodig voor agendasetting en bewustwording. Deze campagnes kunnen ondersteund worden met praktische adviezen via Internet en telefonische informatielijnen. Deze campagnes behoren echter primair tot de nationale competentie. Daarnaast zijn voor kennisoverdracht en een daadwerkelijke gedragsverandering ook maatregelen in de persoonlijke setting nodig: advies op maat leidt tot een gerichte gedragsverandering. De nationale overheid dient concreet te zijn in de doelstellingen die men wil behalen en de manier waarop dat gerealiseerd gaat worden.

6. Welke kanalen zijn het meest geschikt om de bestaande informatie op dit terrein te verspreiden?

Dit is afhankelijk van de doelgroep, de boodschap en de doelstelling. Zie tevens het antwoord op vraag 1, 2 en 5.

Verspreiding via nationale kanalen vindt plaats via de (aan de overheid gelieerde) gezondheidsbevorderende instellingen, kenniscentra, universiteiten en patiënt- en consumentenorganisaties. Rechtstreekse informatie naar de individuele burger vindt zijn weg via onder andere scholen, huisartsen en diëtisten.

Voor het verspreiden van informatie op EU-niveau, waaronder goede praktijkvoorbeelden ('best practices') zou een EU-website een mogelijkheid kunnen zijn. In Nederland biedt de website van het Kenniscentrum Overgewicht hiervoor al een stramien. Dit kan Europees worden uitgerold.

7. Op welke belangrijke nutriënten en categorieën producten moet bij het verstrekken van voedingswaarde-informatie worden gelet en waarom?

Het Nederlandse Ministerie van Volksgezondheid formuleert op dit moment een voorstel voor een Nederlands standpunt over voedingswaarde-etikettering. In overleg met de verschillende Nederlandse stakeholders zal dit afgestemd worden. De meeste Nederlandse stakeholders zijn een voorstander van een verplichte voedingswaardedeclaratie. Een voedingswaardedeclaratie geeft de consument goed inzicht in het product en de consument kan het product met andere producten vergelijken. Het helpt de consument een gezondere keuze maken. Daarnaast zetten de meeste producenten vrijwillig voedingswaardedeclaraties op het etiket volgens het huidige Warenwetbesluit voedingswaarde-informatie levensmiddelen. Het verstrekken van voedingswaarde-informatie op onverpakte levensmiddelen is een aandachtspunt.

De Nederlandse overheid houdt in haar standpunt rekening met de nationale richtlijnen Goede Voeding die worden opgesteld door de Gezondheidsraad. De huidige richtlijnen worden momenteel geactualiseerd.

Verder vraagt de Nederlandse overheid aandacht voor administratieve lasten.

8. Wat voor voorlichting is noodzakelijk om de consumenten in staat te stellen de informatie op de levensmiddelenetiketten te begrijpen, en wie moet die informatie verstrekken?

Om de informatie op het etiket goed te kunnen lezen en begrijpen is basiskennis over voeding noodzakelijk. In Nederland wordt dit onder meer verstrekt door het Voedingscentrum.

Informatie verstrekken aan de consument loopt in de eerste plaats via het etiket van het product. Nederland ziet ook mogelijkheden om door andere manieren dan het etiket de consument van informatie te voorzien, bijv. via Internet en informatiezuilen in de supermarkt.

In Nederland loopt het project "Andere Etikettering" ten behoeve van nieuwe etiketteringswetgeving gestart. De huidige etiketteringswetgeving brengt teveel lasten voor het bedrijfsleven met zich mee, en is vaak te onduidelijk voor de consument. De doelstelling van het project is om nieuwe initiatieven te ontwikkelen om heldere, begrijpelijke en gewenste informatie aan de consument te verschaffen.

De resultaten van het in Nederland gehouden internationale congres over etikettering (15 en 16 februari 2006 in Rotterdam) zal ik u toezenden.

De Verordeningen betreffende voeding- en gezondheidsclaims, en de toevoeging van vitamines, mineralen en bepaalde andere stoffen aan levensmiddelen zijn onlangs de tweede lezing ingegaan. In deze verordeningen speelt duidelijke en begrijpelijke informatievoorziening aan de consument, en het voorkómen van misleiding van de consument een grote rol. Nederland ziet vooral de voedingsprofielen, opgenomen in de claimsverordening, als een belangrijk instrument voor eerlijke communicatie naar de burger, en voor het bevorderen van de gezonde keuze. Met de voedingsprofielen zoals die in de verordening worden omschreven wordt namelijk voorkómen dat ongezonde producten een gezond imago krijgen doordat er een gezondheidsclaim op het etiket staat.

9. Zijn vrijwillige gedragscodes („zelfregulering”) een geschikt middel om de reclame voor en verkoop van levensmiddelen die energierijk en arm aan micronutriënten zijn, aan banden te leggen? Welke alternatieven moeten overwogen worden als zelfregulering niet werkt?

In Nederland is vooralsnog de zelfregulerende reclamecode voor voedingsmiddelen van de Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie (FNLI) het uitgangspunt. Het is nog niet te bepalen welk effect deze code heeft. (zie ook vraag 10).

In deze reclamecode is opgenomen dat FNLI-leden verplicht zijn om gebalanceerde voeding te stimuleren en terughoudend te zijn in het promoten van voeding gericht op

kinderen. Daarnaast zijn bepalingen opgenomen betreffende productinformatie, gezondheidsclaims, aan statusverhogend appellerende boodschappen, reclame in primair onderwijs en gebruik van kinderidolen.

Het meest logische alternatief voor zelfregulering is een verbod van betreffende voedingsreclame. Verboden kunnen echter pas worden geïmplementeerd en op draagvlak rekenen bij aantoonbaar gebrek aan effectiviteit van huidige maatregelen. De zelfregulerende code (in combinatie met mediaonderwijs en voorlichting zoals de stichting Reclame Rakkers) krijgt daarom in Nederland de voorkeur. Dit zou ook op Europees niveau de norm moeten zijn.

Gelet op het belang van het principe van zelfregulering juicht het kabinet het recent genomen besluit van de Europese frisdrankproducten om de op kinderen gerichte marketing sterk te beperken toe. Maar ook hierbij geldt dat een objectieve effectmeting een vereiste is om te kunnen bepalen of deze UNESDA code voldoende bijdraagt aan de preventie van overgewicht en de bevordering van een gezonde levensstijl.

10. Hoe kan de effectiviteit van zelfregulering worden gedefinieerd, in de praktijk worden omgezet en worden gecontroleerd? Welke maatregelen zijn noodzakelijk om te voorkomen dat er geen misbruik van de lichtgelovigheid en het gebrek aan mediageletterdheid van kwetsbare consumenten wordt gemaakt door reclame-, marketing- en promotie-activiteiten?

De effectiviteit van zelfregulering is bijzonder lastig te meten in kwantitatieve termen. Er zijn teveel andere factoren en ontwikkelingen die het leggen van een helder causaal verband onmogelijk maken. Wel kan worden gemeten of het aantal reclame-uitingen is afgenomen, of de bestaande reclame-uitingen zich houden aan de reclamecode (terughoudend zijn op tal van terreinen), of reclamemakers op creatieve wijze de code weten te omzeilen en of er een betere balans is ontstaan tussen reclame voor de gezondere en ongezondere keuze. Deze evaluaties worden dan ook ondernomen. De FNLI-reclamecode zal op haar effecten worden gemeten middels kwalitatief onderzoek van het Ministerie zelf, onderzoek van de Voedsel en Waren Autoriteit¹, zelfevaluatie van de FNLI en het kritisch volgen van de code door de Consumentenbond. De Europese Commissie kan een rol hebben in het opstellen van gezamenlijke ijkpunten binnen de reclamecodes voor monitoring en effectmeting.

Misbruik kan worden voorkomen door een gezamenlijk pakket van elkaar aanvullende maatregelen. Hierbij kan gedacht worden aan mediaonderwijs en voorlichting.

Indien mocht blijken dat de FNLI reclamecode in Nederland na evaluatie onvoldoende effect heeft is het te overwegen om deze verder aan te scherpen. Een mogelijkheid daarbij is dat overtreders op andere wijzen (financieel) kunnen worden aangepakt dan slechts de

¹ De VWA is een overheidsorganisatie die toezicht houdt op de geldende wetten en regels op het gebied van veiligheid van voedsel en consumentenproducten en het welzijn van dieren. De VWA werkt binnen de hele productieketen: van grondstof en hulpstof tot eindproduct of consumptie.

reclame te verbieden. Daarvoor is echter, net als bij de nog verdergaande verboden, wel een wettelijke basis vereist.

11. Hoe kan de consument het beste in staat worden gesteld weloverwogen keuzes te maken en effectief te handelen?

Zie ook de antwoorden op vragen 1, 2, 7 en 8.

Voor een gezonde leefstijl wordt in Nederland een appél gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van het individu. Hiervoor moeten mensen wel voldoende kennis hebben en weten dat er een (gezonde) keuze is en dat de omgeving hen hierin kan stimuleren.

Om de gezonde keuze mogelijk en gemakkelijk te maken dienen acties zich te richten op "elk

moment van de dag" en op "ieder moment in het leven". Dit kan door middel van onderwijs, voorlichtingscampagnes via de nationale gezondheidsbevorderende instellingen, vaardigheidscursussen, advies op maat en het verstrekken van informatie over levensmiddelen.

Bij keuzemomenten op het gebied van lichaamsbeweging moeten alternatieven voor handen zijn, zoals wandel- en fietspaden, trap in plaats van lift, parkeerplaatsen niet bij elk huis, maar ondergronds met meer speel/beweegruimte bovengronds, fiets klaar voor gebruik), sportaccomodaties op school, in de buurt 'om de hoek' en op het werk. De fysieke omgeving moet er actief toe uitnodigen.

Ook de Europese Commissie kan voorwaarden scheppen om consumenten een weloverwogen keuze te kunnen laten maken (wetgeving ten aanzien van etikettering en productinformatie). Dit in gezamenlijkheid met de betrokken maatschappelijke partijen.

12. In welke opzichten kunnen publiek-private samenwerkingsverbanden een bijdrage leveren aan de consumentenvoorlichting?

Ten algemene vindt de Nederlandse overheid het van belang dat maatschappelijke partners (overkoepelende organisaties) ook hun verantwoordelijkheid nemen op het gebied van preventie en dat deze verantwoordelijkheid niet alleen bij de overheid wordt neergelegd. Het Convenant Overgewicht (www.convenantovergewicht.nl) is geënt op publiek-private samenwerking, waarbij het ministerie van VWS een regierol vervult. Een ander voorbeeld is de Task Force Verantwoorde Vetzuursamenstelling. Dit is een initiatief van het productschap Margarine, Vetten en Oliën in samenwerking met Koninklijk Horeca Nederland.

Het is van belang dat er ruimte wordt geboden aan innovatieve manieren van voorlichten die aansluiten bij ontwikkelingen van deze tijd. Zo zal het gebruik van Internet als bron voor informatie in de (nabije) toekomst verder toenemen. Ook onder lage SES en allochtone groepen.

Publiek/private samenwerking kan een belangrijke bijdrage leveren aan de realisatie van dergelijke projecten. Een Nederlands voorbeeld op dit gebied is het project 'Welkom Landgenootje'. 'Welkom Landgenootje' is het resultaat van samenwerking tussen de overheid, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. De overheid is initiatiefnemer van het innovatieve voorlichtingsprogramma, de gezondheidsbevorderende instellingen zijn verantwoordelijk voor de inhoud van het persoonlijke gezondheidsadvies. Het bedrijfsleven maakt het programma financieel mede mogelijk.

Ten aanzien van bewegen kan men denken aan het volgende: sponsoring op landelijk niveau (campagnes), lokaal door sponsoring én subsidiering sport en samenwerking tussen scholen en (commerciële) fitness- en wellnesscentra en dansscholen. Ziektekostenverzekeraars (die in Nederland particulier/commercieel zijn) hebben een groot financieel belang in het investeren in preventie als beweegactiviteiten. Sommige verzekeraars geven lagere premies of incentives bij deelname aan beweegactiviteiten, enkele verzekeraars exploiteren zelfs fitnesscentra. Werkgevers hebben belang bij gezonde werknemers in verband met arbeidsproductiviteit en verzuimpreventie en – management. De setting 'werkplek' is dan ook een belangrijke omgeving waarin activiteiten voor bewegen kunnen worden ontwikkeld. Een nieuwe trend is dat Health Services van bedrijven, samen met –ketens van – fitnesscentra programma's voor een gezonde leefstijl oprichten in bedrijven of bedrijfsverzamelgebouwen. Bijvoorbeeld KLM Airlines Health Services die in samenwerking met een keten van fitnesscentra zogeheten Careports opricht. Ook huisartsenzorg en tandartszorg zijn daarin opgenomen. Ziektekostenverzekeraars tonen hierin ook interesse.

Ten aanzien van voeding:

- Bij het Voedingscentrum kunnen aangepaste/verbeterde producten worden beoordeeld vanuit voedingskundig oogpunt en worden voorzien van een keuzebevorderend logo of ondersteunende tekst vanuit het Voedingscentrum (onafhankelijk instituut).
- Afstemmen van consumentenonderzoek ter bevordering van de productinformatie en voorlichting.
- Recentelijk is in Nederland het energielogo geïntroduceerd. Dit logo geeft in één oogopslag weer hoeveel kilocalorieën het product bevat (per portie-eenheid). De Federatie voor de Nederlandse Levensmiddelenindustrie (FNLI) heeft dit ontwikkeld onder meer als voortvloeisel uit het Convenant Overgewicht.
- In Nederland worden daarnaast door de overheid en het bedrijfsleven voorbereidingen getroffen om te komen tot één voedingswaarde systematiek waarmee consumenten informatie over voedingswaarden op eenvoudige wijze kunnen beoordelen. Daarbij wordt gestreefd naar één helder logo.

13. Welke belangrijke informatie over voeding en lichaamsbeweging moet aan de consument worden verstrekt, en hoe en door wie moet dat worden gedaan?

Objectieve informatie via onder andere landelijke massamediale campagnes is een verantwoordelijkheid van de overheid. Publiek-private samenwerking biedt mogelijkheden voor een goede aanvulling daarop.

De Gezondheidsbevorderende Instituten verstrekken onafhankelijke wetenschappelijke voorlichting en informatie over gezonde voeding en lichaamsbeweging. Bijvoorbeeld de FLASH-campagne van het NISB (acroniem, voor Fietsen, Lopen, Actiemomenten, Sport en Huishoudelijke activiteiten), de Nederlandse Norm Gezond Bewegen, de Schijf van Vijf, de 'Maak je niet dik campagne' en de campagne 'Borstvoeding verdient tijd' van het Voedingscentrum.

Zie verder de antwoorden op vraag 2, 7, 8 en 29.

14. Zijn er goede voorbeelden van de manier waarop de voedingswaarde van schoolmaaltijden kan worden verbeterd en hoe kunnen ouders worden voorgelicht over mogelijkheden om de voedingswaarde van de maaltijden thuis te verbeteren?

In Nederland kennen we geen of nauwelijks de praktijk van de schoolmaaltijden. Er is echter wel een ontwikkeling in het kader van de Brede school (langer verblijf op school) die maakt dat voedselverstrekking ook binnen de basisschool gewoon gaat worden (ontbijt, overblijven en naschoolse opvang). Het Voedingscentrum Nederland, Nederlandse Hartstichting en de Nederlandse Zuivelorganisatie zijn al gestart met plannen voor het ontwikkelen van een zogenaamde routeplanner om schooldirecties hierbij te ondersteunen.

Het beschikbaar stellen van informatie over gezonde voeding is belangrijk bij het kunnen verbeteren van de maaltijden thuis. Ouders moeten hierop worden geattendeerd. Het onderwerp moet eerst op de kaart worden gezet en daarnaast aan de kinderen via het lesprogramma worden overgebracht. Zie tevens de antwoorden op vraag 16 en 17.

15. Wat zijn geschikte manieren om kinderen op school regelmatig lichamelijke beweging te bieden?

De school speelt een belangrijke rol bij het ontwikkelen van een sportieve leefstijl voor de jeugd. Daarom is het belangrijk dat er naast het aanbod van sportverenigingen in het onderwijs een ruim en structureel pakket aan lichamelijke opvoeding en sport zijn. De Alliantie "school en sport samen sterker" is een samenwerkingsverband tussen de ministeries van OCW, VWS en NOC*NSF. Het doel is de verankering van de samenwerking tussen school en sportverenigingen. Deze samenwerking moet leiden tot een situatie waarin iedere leerling dagelijks binnen en buiten de schooluren op 90 % van alle scholen kan sporten. Scholen moeten hun scholen zo inrichten dat hun leerlingen de nationale beweegnorm kunnen halen. Ook komt er aandacht voor verschillende experimenten met dansen als beweegvorm op school in samenwerking met het Landelijk Centrum voor Amateurdans.

Daarnaast krijgt sport en beweging weer een plaats in de onderwijsprogramma's van de Regionale Opleidings Centra (ROC's). In 2007 moeten 30 van de 59 ROC's het predikaat "sportgeoriënteerd" hebben, wat betekent dat ongeveer 450.000 leerlingen weer gaan sporten tijdens en na schooltijd, in nauwe samenwerking met de sportvereniging. Verder zal een vijftal ROC's zich speciaal richten op topsporters. Sport en beweging in het primair en voortgezet onderwijs wordt ook versterkt. In 2007 moeten 200 scholen voor voortgezet

onderwijs en 2000 scholen voor primair onderwijs het predikaat "sportgeoriënteerd" hebben.

Ook de route van en naar school kan een belangrijke bijdrage leveren aan de dagelijkse lichaamsbeweging van kinderen. Nederlandse projecten als de 'Walking school bus' en 'Kind lint' zijn gericht op de stimulering van het fietsen en lopen van en naar school waar tevens de nadruk ligt op de veiligheid van de routes.

16. Welke goede methoden bestaan er om kinderen te stimuleren om te kiezen voor gezonde voeding, vooral ten aanzien van de buitensporige consumptie van energierijke snacks en van frisdranken met suiker te voorkomen?

De school, thuis en sportverenigingen zijn uitstekende plekken om met name kinderen bewust te maken van het belang van een gezonde leefstijl.

In Nederland bestaat het project de gezonde schoolkantine, onderdeel van de gezonde school. Met het schoolkantineproject richt het Voedingscentrum zich op een gezond en veilig aanbod in de schoolkantine door het invoeren van hygiënenormen, het adviseren op gebied van een gezond aanbod, het behandelen van de keuze van leerlingen in de kantine en het invoeren van beleid gericht op een gezonde schoolkantine. Het project richt zich op alle schooltypes, van vmbo tot vwo, en wel op degenen die betrokken zijn bij de schoolkantine: schoolleiding, docenten, leerlingen, kantinemedewerkers en ouders. Hoewel alle leerlingen van de schoolkantine gebruik maken, richt het onderwijsgedeelte zich in de lessen verzorging speciaal op de twaalf- tot zestienjarigen.

Om de gezonde schoolkantine te bevorderen, is een stimuleringsprijs voor het beste schoolkantinebeleid uitgelooft door het ministerie van VWS, LNV, OCW en VROM.

Daarnaast bestaat in Nederland het project dat als doel heeft om de groente- en fruitconsumptie te stimuleren, zie verder het antwoord op vraag 2.

Wat betreft de automaten op scholen is onvoldoende bekend dat scholen zelf het assortiment kunnen bepalen. Hier dient de nationale overheid ze op te wijzen. Aan de aanbodzijde kan gedacht worden aan het verkleinen van de portiegrootte, productinnovatie en- informatie, een taak voor het bedrijfsleven.

In Nederland bestaan daarnaast ook initiatieven op scholen die het kraanwatergebruik stimuleren. Dit gebeurt doordat het water op hippe manier wordt aangeboden.

17. Hoe kunnen de media, de gezondheidszorg, maatschappelijke organisaties en de desbetreffende sectoren van het bedrijfsleven de initiatieven van scholen op het terrein van de gezondheidsvoorlichting ondersteunen? Welke rol is er in dit opzicht voor publiek-private samenwerkingsverbanden weggelegd?

Door communicatie hierover in de betreffende tijdschriften, vakbladen, radio- en tv-programma's en op de websites. Overheidscampagnes genereren vaak aandacht in de (lokale, regionale) pers. Activiteiten van (en vanuit) scholen kunnen daarin meegenomen worden.

Wat betreft het bedrijfsleven kan een bijdrage worden geleverd door een passend aanbod van gezonde en goedkope voedingsmiddelen. Echter, de scholen dienen rekening te houden met een protocol dat het beleid bepaalt hoe om te gaan met sponsoring. Hierbij is belangrijk dat de onafhankelijke boodschap gewaarborgd blijft.

Voor een gezonde school is het ook belangrijk dat lokale overheden een geschikt omgevingsbeleid ontwikkelen. Op het gebied van ondersteuning van bewegingsactiviteiten speelt de ANWB (Algemene Nederlandse Wielrijdersbond) een grote rol als belangenbehartiger van de actieve recreant door onder meer te communiceren via de vele tijdschriften en acties. Ook de dagelijkse tv-uitzendingen van Nederland in Beweging is een effectief communicatiekanaal gebleken om naast het actief deelnemen aan het programma ook voorlichtingsboodschappen over voeding en beweging over te brengen.

18. Hoe kunnen werkgevers in hun bedrijfskantines gezonde voeding aanbieden en de voedingswaarde van de kantinemaaltijden verbeteren?

Het Voedingscentrum Nederland voert het project 'Balansdag op de werkplek' uit. In 2005 is een pilot gestart waarbij het NIGZ is betrokken. Aan de proef doen vier bedrijven mee: ING/NN, de Nationale Spoorwegen, het ministerie van VWS en Dow Chemicals. Het doel is werknemers te stimuleren de dagen dat zij te veel eten, te compenseren. Dat kan door op andere dagen bewust minder en gezonder te eten en meer te bewegen. Hiertoe dient de gezonde (voedsel)keuze gemakkelijker en aantrekkelijker te worden gemaakt (gezondere tussendoortjes en lunchgerechten). Daarnaast worden de mogelijkheden om meer te bewegen bevorderd. De resultaten van het proefproject worden voor de zomer verwacht. De 'Balansdag op de werkplek' is een geschikte tool om binnen Europees verband uit te zetten.

19. Via welke maatregelen kunnen lichaamsbeweging tijdens pauzes en tijdens het woon-werkverkeer worden bevorderd en vergemakkelijkt?

Het stimuleren van sport en bewegen op het werk is belangrijk omdat dit leidt tot minder en minder lang ziekteverzuim. Daarnaast zijn fitte werknemers (vaak) productiever. Lunchwandelen en bedrijfsfitness zijn een belangrijke beweegbron. De effectiviteit van promotie van lunchwandelen is nog niet bewezen. Nader onderzoek hiernaar is dus gewenst. Arbodiensten kunnen met de stimulering van flankerend beweeg en sportaanbod voor werknemers arbeidsongeschiktheid voorkomen dan wel terugkeer op de werkvloer bevorderen.

Er wordt al geëxperimenteerd met methodieken om beweegwensen bij werknemers zichtbaar te maken. De expertise of het sportaanbod van de sportverenigingen of sportscholen kunnen worden benut bij de realisering van die wensen.

Naast de Campagne "Fietsen naar het werk" zou fietsen naar het werk en het gebruik van dienstfietsen meer gestimuleerd kunnen worden met betere fiscale arrangementen. Een veilige stalling en verkleed/douche mogelijkheden zijn belangrijke voorwaarden. Tevens is de veiligheid en bereikbaarheid van het werk een belangrijke factor om het fietsbeleid te stimuleren.

20. Welke maatregelen moeten er worden genomen, en op welk niveau, om de bevordering van gezonde voeding en lichaamsbeweging in grotere mate in de gezondheidszorg te integreren?

Het is belangrijk dat gedurende de hele keten eenduidige en duidelijke voorlichting ten aanzien van gezonde voeding en lichaamsbeweging wordt verstrekt. De Inspectie Gezondheidszorg kan hierbij betrokken worden.

Een andere maatregel is het stimuleren van borstvoeding volgens het Baby Friendly Hospital Initiative van WHO-UNICEF. Dit houdt in het certificeren van instellingen (verloskundigenpraktijken, kraamzorgorganisaties, ziekenhuizen en de jeugdgezondheidszorg) bij een goed borstvoedingsbeleid.

Daarnaast dienen de bovengenoemde thema's een verplicht onderdeel te zijn van gemeentelijke gezondheidsnota's of gezondheidsprogramma's.

Het betreft hier dus maatregelen die op nationaal en lokaal niveau genomen dienen te worden.

21. Op welke manieren kan overheidsbeleid ertoe bijdragen dat lichaamsbeweging in het dagelijkse leven wordt "ingebouwd"?

De overheid kan sociale partners (werkgevers- en werknemersorganisaties) aanmoedigen om impulsen voor een gezonde leefstijl in CAO's (collectieve arbeidsovereenkomsten) vast te leggen. De overheid kan daarnaast bijdragen aan het ontwikkelen van maatregelen en nieuwe ontwerpen van arbeidsorganisaties waar gezonde lichaamsbeweging niet ten koste gaat van de arbeidsproductiviteit.

Zie verder het antwoord op vraag 22.

22. Met welke maatregelen kunnen omstandigheden worden geschapen die bevorderlijk zijn voor lichaamsbeweging?

Zoals onder meer in de antwoorden op vraag 1 en 11 is aangegeven dient er intersectorale aandacht te zijn voor het aanpakken van een gezonde leefstijl en wel in de persoonlijke settings (school, werk, thuis/wijk, recreatie). Zo dient er bij stadsontwikkeling meer rekening te worden gehouden met beweegfaciliteiten. Hiertoe kan het gebruik van de handleiding 'bewegingsbevorderende en veilige wijken' en het handboek 'speelruimtebeleid' op lokaal niveau worden gestimuleerd. Er dienen groenvoorzieningen te zijn met daarin voldoende plekken voor actieve recreatie, er dient veiligheid te worden geboden in de openbare ruimte en in het verkeer. De status van zelf-bewegen kan nog verhoogd moeten worden door voorbeeld gedrag genereren

Diverse sectoren spelen een rol om mensen aan het bewegen te krijgen. Uiteraard de sport en het onderwijs, maar ook de recreatiesector, het bedrijfsleven en andere belangrijke commerciële partners (zoals de verzekeraars en de fitnessbranche) hebben er belang bij dat de doelgroepen op hun werkterrein bereikt worden. Om te bevorderen dat de verschillende sectoren inderdaad hieraan gaan meedoen, zet de overheid sport en bewegingsbevordering hoog op de agenda bij de beleidspartners en de sectoren spoort lokale overheden aan om dergelijke programma's te ontwikkelen.

De sportsector zal een breder en toegankelijker aanbod moeten creëren. Daarnaast worden er experimenten uitgevoerd in het kader van het programma vernieuwen lokaal sportaanbod. Ouderen kunnen aansluiting vinden bij bestaande initiatieven als Task Force 50+ Sport en Bewegen.

Gemeenten en provincies moeten voldoende ruimte realiseren voor op loop- en fietsafstand liggende sportterreinen en recreatiemogelijkheden in en om de stad. Stimuleren van bedrijfsfitness en lunchwandelen. Arbodiensten kunnen met de stimulering van flankerend beweeg en sportaanbod voor werknemers arbeidsongeschiktheid voorkomen dan wel terugkeer op de werkvloer bevorderen.

23. Met welke maatregelen zouden gezonde voeding en lichamelijke activiteiten bij tot bepaalde sociaal-economische categorieën behorende bevolkingsgroepen en huishoudens kunnen worden bevorderd en zouden deze groepen in staat kunnen worden gesteld gezonder te gaan leven, en op welk niveau moeten zij worden genomen?

Twee groepen vragen in Nederland om speciale aandacht: jeugd (inclusief zuigelingen) en groepen met een lage sociaal economische status. Onder dit laatste kunnen zowel autochtone als allochtone bevolkingsgroepen vallen. Om deze doelgroep te bereiken is samenwerking op lokaal niveau (met gemeenten en andere lokale partners) noodzakelijk. Voorwaarden waaraan dan voldaan moet zijn: op de cultuur gerichte interventies, eenvoudig taalgebruik via radio en tv; voorlichtingsmateriaal in eigen taal om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de belevingswereld in andere culturen. Uiteraard met een goede monitoring en effectmeting. Goede ervaringen zijn opgedaan in projecten als Hartslag Limburg en Communities in Beweging. Door middel van "community based interventions" (zoals bijvoorbeeld zwemgroepen voor allochtone vrouwen en breakdance voor allochtone jongeren) worden juist die doelgroepen bereikt die via reguliere, algemene interventies niet bereikt worden.

24. Hoe kan de "accumulatie van ongezonde gewoonten", die dikwijls bij bepaalde sociaal-economische groepen wordt aangetroffen, worden aangepakt?

De sociale omgeving (wijkcentra, Voorlichters Eigen Taal en Cultuur) speelt hierbij een rol. Meer onderzoek is gewenst. Zie ook het antwoord op vraag 23.

25. Wat zijn de belangrijkste aspecten van een geïntegreerde en brede benadering van de bevordering van gezonde voeding en lichaamsbeweging?

Zie het antwoord op vraag 1.

26. Welke rol spelen maatregelen op nationaal en communautair niveau hierbij?

Voorop staat de integrale intersectorale aanpak. Zie verder het antwoord op vraag 1.

27. Hoe kan in voedingsrichtsnoeren op Europees niveau met sociale en culturele verschillen en verschillende regionale en nationale voedingsgewoonten rekening worden gehouden?

Het is belangrijk onderscheid te maken tussen Richtlijnen Goede Voeding ('Dietary guidelines'), voedingsnormen ('dietary reference intakes') en praktische voedingsadviezen ('Food Based Dietary guidelines').

De Richtlijnen Goede Voeding (RGV) zijn zogenoemde populatiedoelstellingen ('population goals'). Het zijn aanbevelingen voor een gemiddeld innemingsniveau door de algemene bevolking. Voor bepaalde subgroepen uit de bevolking met een andere dan de gemiddelde voedingsbehoefte zoals kinderen, zwangeren e.d. gelden andere aanbevelingen. De populatiedoelstellingen zijn primair bedoeld als richtlijn voor de ontwikkeling en monitoring van voedingsbeleid. Het zijn geen voedingsaanbevelingen voor individuen of groepen individuen. De gekwantificeerde populatiedoelstellingen stellen beleidsmakers in staat een vergelijking te maken tussen de actuele voedselconsumptie van de bevolking en het aanbevolen patroon.

De voedingsnormen geven de hoeveelheid aan die men van een voedingsstof moet innemen om deficiëntieverschijnselen (tekorten) te voorkomen en de hoeveelheid die de kans op chronische ziekten zo klein mogelijk houdt.

De praktische voedingsadviezen 'Food Based Dietary Guidelines' (FBDG), volgen uit de Richtlijnen Goede Voeding (RGV) en zijn specifiek gericht op de consument.

De RGV 'Dietary guidelines' en voedingsnormen 'dietary reference intakes' zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Deze kunnen ook op Europees niveau worden vastgesteld en/of ondersteund. Nederland is hier een voorstander van. Zo is het ondersteunen op Europees niveau van de WHO-aanbeveling tot het bevorderen van de consumptie van groente en fruit gewenst.

Nederland acht het opstellen praktische voedingsadviezen (FBDG) voor de consument op Europees niveau niet zinvol. Wel kunnen er afspraken worden gemaakt over een geharmoniseerde afleiding. Gelet op de (culturele) verschillen in voedingspatronen en het diverse voedingsmiddelenaanbod tussen de Europese landen is gericht nationaal voedingsbeleid noodzakelijk. Het stellen van prioriteiten hierin vindt plaats op basis van onder meer de gegevens uit de voedselconsumptiepeiling (VCP) op regionaal/nationaal niveau. De VCP houdt rekening met verschillende subgroepen in de bevolking, zoals personen met een lage sociaal-economische status.

28. Hoe kan het verschil tussen de voorgestelde streefdoses voor nutriënten en de huidige consumptiepatronen worden overbrugd?

Om te zorgen dat de Nederlandse bevolking voldoende essentiële microvoedingsstoffen binnen krijgt worden twee beleidsinstrumenten gehanteerd, namelijk 1. het stimuleren van slikken van supplementen, en 2. het toestaan en waar nodig stimuleren van verrijkte levensmiddelen.

Ad 1. Het stimuleren van het slikken van supplementen.

Door campagnes via het Voedingscentrum, of door advies van bijvoorbeeld artsen, specialisten, verloskundigen, consultatiebureaus en apothekers worden vrouwen met een kinderwens, en zwangere vrouwen, gestimuleerd om foliumzuurtabletten te slikken. Ook wordt het slikken van vitamine D door zuigelingen en peuters op deze manier gestimuleerd. Ouders die borstvoeding geven krijgen vitamine K voor hun zuigelingen tot 3 maanden.

Ad 2. Verrijking van levensmiddelen met essentiële voedingsstoffen.

Dit instrument wordt vooral gehanteerd voor jodium, en vitamine A en D. En sinds kort is ook verrijking met bijvoorbeeld foliumzuur beperkt toegestaan.

De toevoeging van jodium aan levensmiddelen is alleen toegestaan voor keukenzout (JOZO), broodzout (voor gebruik in brood en broodvervangers) en nitrietpekels (vleeswaren), in een bepaalde concentratie range. Hoewel het niet verplicht is, is met name het gebruik van jodiumhoudend broodzout in de bakkerijsector wijd verbreid. Dit wordt ook vanuit de overheid gestimuleerd, omdat 50% van de jodiumvoorziening van de Nederlandse bevolking uit verrijkt brood komt. Nederland is bezig om te kijken of de vrijwillige verrijking van brood met jodium omgezet kan worden in een convenant, analoog aan het 'convenant vitaminering smeerbare vetten' (zie hierna). Ook wordt op dit moment opnieuw bekeken of de Nederlandse bevolking voldoende jodium binnen krijgt, en mocht daartoe aanleiding zijn dan zal het beleid worden bijgesteld.

De toevoeging van vitamine A, D, foliumzuur, seleen, koper en zink aan levensmiddelen is officieel verboden volgens de Warenwet. Nederland heeft echter haar beleid moeten aanpassen als gevolg van het arrest van het Hof (2 december 2004, Commissie/Nederland, C-41/02). Verzoeken om ontheffing van het verbod op toevoeging microvoedingstoffen mogen alleen nog worden geweigerd als wetenschappelijk aangetoond kan worden dat het op de markt brengen van het specifieke product een gevaar voor de volksgezondheid oplevert. Op deze gronden zijn inmiddels voor 5 ontheffingen verleend voor de toevoeging van foliumzuur, en 1 ontheffing voor de toevoeging van vitamine D, aan specifieke producten. Nederland is nu bezig om te kijken of de ontheffingensystematiek kan worden omgezet in een vrijstelling voor foliumzuur (en voor vitamine D). Hierbij is vrije verrijking van foliumzuur mogelijk tot een bepaald, in de vrijstelling vastgelegd, niveau. De hoogte van het niveau van verrijking zal gebaseerd worden op een wetenschappelijke risicobeoordeling (volgens het model van Flynn et al.) door het RIVM. De vrijstelling zal genotificeerd worden bij de Europese Commissie.

Voor wat betreft vitamine A en D is er een vrijstelling van dit verbod voor de toevoeging aan margarines, als vervanging van boter. De vitaminering van margarine is geregeld in het 'Convenant Vitaminering Smeerbare vetten', ondertekend door de Minister van Volksgezondheid, de Bond van Nederlandse Margarinefabrikanten en het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (belangenbehartiger voor de Supermarkten). Een verlenging van dit convenant is onlangs genotificeerd bij de Europese Commissie.

29. Hoe kan bij de consument bekendheid worden gegeven aan de voedingsrichtsnoeren?

Zie ook vraag 27. In Nederland worden de Richtlijnen Goede Voeding door het Voedingscentrum vertaald naar praktische voedingsadviezen 'Food Based Dietary Guidelines' voor de consument. Het Voedingscentrum heeft hiervoor de zogenaamde 'Schijf van Vijf' ontwikkeld. In de vakken van de 'Schijf van Vijf' staan de groepen

voedingsmiddelen die samen de basis vormen voor een gezonde voeding. Deze schijf wordt continu onder de aandacht gebracht bij de consument via de verschillende campagnes van het Voedingscentrum, maar ook via het onderwijs, de gezondheidszorg (o.a. consultatiebureaus, jeugdgezondheidszorg, diëtisten, huisartsen) en de lokale gezondheidsmedewerkers.

30. Hoe kunnen scoresystemen van het voedingsprofiel, zoals onlangs in het Verenigd Koninkrijk zijn ontwikkeld, hiertoe bijdragen?

Zoals in het antwoord op vraag 8 is gezegd loopt er in Nederland het project "Andere Etikettering". De doelstelling van dit project is om nieuwe initiatieven te ontwikkelen om heldere, begrijpbare en gewenste informatie aan de consument te verschaffen zodat zij gemakkelijk de gezonde keuze kunnen maken.

Nederland is voor zelfregulering door de industrie. Hiertoe zijn al initiatieven ondernomen, bijvoorbeeld het energielogo van de FNLI. Dit logo bevat het aantal kilocalorieën per eenheid (per pak, per stuk, per blik, etc.).

Met eenzelfde doel werkt het Verenigd Koninkrijk aan een vrijwillig etiketteringsprogramma voor voedingswaardenwijzers op de voorzijde van verpakkingen. Door de Food Standards Agency zijn twee voedingswijzers ontwikkeld, welke zijn voorgelegd aan belanghebbenden om hun mening te peilen. Eén model betreft het CGDA-model (Colour Coded GDA – aanbevolen dagelijkse hoeveelheid met kleurcodering), dat aangeeft of het voedingsmiddel een hoog, een gemiddeld of een laag gehalte aan vet, verzadigd vet, suiker en zout heeft, elk met een eigen kleurcode. Het geeft tevens de hoeveelheid van iedere nutriënt aan in een portie van het voedingsmiddel, samen met de aanbevolen dagelijkse hoeveelheid voor de betreffende nutriënt.

31. Onder welke voorwaarden zou de Gemeenschap een rol kunnen spelen bij de uitwisseling van ervaringen en de inventarisatie van "best practices" tussen de EU en derde landen? En met welke middelen?

Zie antwoord op vraag 1.

- Intensieve relatie met de WHO/Codex onderhouden (bijvoorbeeld bij de WHO-Euro herziening 'Food and Nutrition Action Plan'). Voorts en waar mogelijk kan de samenwerking met de Raad van Europa worden gezocht.
- EU-website opzetten om goede praktijkvoorbeelden (best practices) te kunnen verspreiden, gegevensbanken te zijn en algemene beknopte informatie over het EU-beleid te geven.
- Internationale symposia, congressen mogelijk maken om informatie uit te wisselen en voortgang aan elkaar te melden. Mogelijk op ministerieel niveau, zodat de regiefunctie van de overheid zichtbaar is voor de buitenwereld.

32. Zijn er in dit groenboek aspecten niet aan de orde gekomen, die bij de beoordeling van de

***Europese dimensie van de bevordering van goede voeding, lichaamsbeweging en gezondheid
nadere aandacht behoeven?***

Zie antwoord op vraag 1.

Hieronder aspecten die Nederland van belang vindt bij een toekomstig actieprogramma:

- Gezonde voeding en lichaamsbeweging dienen te worden geplaatst in een gezonde leefstijl, leg een link met de andere leefstijlfactoren, alcohol, drugs en tabak.
- Er dient, naast de groepen met een lage sociale economische status, specifieke aandacht uit te gaan naar: zuigelingen (borstvoeding)², jonge kinderen, ouderen en zwangeren/lacterenden.
- Het bevorderen van de groente- en fruitconsumptie en de rol van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid hierin.
- Een intensieve samenwerking met de WHO (WHO-Euro herziening 'Food and Nutrition Action Plan') en waar mogelijk een samenwerking op met de Raad van Europa
- Financiële paragraaf: Europese budgetten voor onder meer innovatief gezondheidsonderzoek (o.a. het EU Kaderprogramma Onderzoek en Ontwikkeling) en voorlichtingscampagnes dienen structureel aandacht te besteden aan lichaamsbeweging en gezonde voeding.
- Extra aandacht moet uitgaan naar het actief betrekken van de burger via consumenten- en patiëntenorganisaties om rekening te kunnen houden met hun mening en behoefte bij het aanpakken van de problematiek.
- In het geval er door de Commissie wordt besloten tot het nemen van maatregelen die vervolgens hun beslag krijgen in het Witboek is het essentieel om de voortgang van deze maatregelen te bewaken. Zowel de maatregelen die lidstaten zelf nemen als de maatregelen die op communautair niveau worden ondernomen in relatie tot het Groenboek. Daarnaast dienen ingezette acties te worden gemonitord en de effecten te worden gemeten.
- Een gezaghebbend orgaan, bij voorkeur binnen de bestaande structuren, noodzakelijk om de voortgang van genomen communautaire en nationale maatregelen te bewaken en tevens als aanjager van het proces te dienen.

33. Welke van de in dit groenboek aangesneden kwesties moeten met prioriteit worden behandeld en welke kwesties kunnen als minder urgent worden gezien?

Zie antwoord 1.

² In 2004 is een EU-document over het bevorderen van borstvoeding in Europa 'Protection, promotion and support of breastfeeding in Europe: a blueprint for action' uitgebracht. Deze zogenaamde blauwdruk biedt een structuur voor de ontwikkeling van een geïntegreerde aanpak om borstvoeding te bevorderen. In Nederland wordt gewerkt aan een vervolgplan borstvoeding, zie vraag 2. De blauwdruk dient hierbij ook als basis en wordt naast het Nederlandse beleid gelegd.

Het bevorderen van een gezonde leefstijl, waaronder het voorkomen van overgewicht, obesitas en chronische ziekten vereist een geïntegreerde aanpak waarmee ook economische belangen gepaard gaan.

Extra aandacht moet uitgaan naar de groepen jeugd (0-19 jaar) en mensen met een lage sociaal economische status. Prioritaire onderwerpen hierbij zijn het bevorderen van de groente- en fruitconsumptie, het stimuleren van het geven van borstvoeding en het stimuleren van voldoende lichaamsbeweging.

Bijlage 1

Antwoord op vraag 2.

Onderstaand een overzicht van al ingezette dan wel nieuwe interventies ter bevordering van de consumptie van groenten en fruit en acties op het terrein van een gezonde leefstijl vanuit de Nederlandse overheid. Voor al deze activiteiten geldt dat ze op communautair niveau gesubsidieerd kunnen worden (onder andere via prijsbeleid, voorlichtingsmaterialen). Een aantal onderwerpen leent zich in dit kader voor geharmoniseerde wetgeving.

Setting	Activiteit	Nationaal
School	Project SchoolGruiten (1) : het gratis verstrekken van groente en fruit (=gruiten) op de basisschool. Op termijn eventueel combineren met smaaklessen (kinderen kennis laten maken met verschillende smaken van producten en productiewijzen).	Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD), bedrijfsleven
School	Gezonde schoolkantine (2)	GBI (3)
School, winkel, zorg, thuis, recreatie, wijk	Voorlichting en promotie voor gezonde voeding en lichaamsbeweging. Bijvoorbeeld de FLASH-campagne, de Nederlandse Norm Gezond Bewegen, de Schijf van Vijf, de 'Maak je niet dik campagne', de campagne 'Borstvoeding verdient tijd', het masterplan Overgewicht en het Masterplan Borstvoeding.	NGO's, GBI's en bedrijfsleven
School	'Toolkit' overgewicht voor primair en voortgezet onderwijs (onder andere de gezonde school).	GGD-en, GBI's
School	Brede school (4)	GBI's
School, thuis, Werk	Vitaliteitscoach: het ondersteunen van mensen in het aanleren van een gezond leefpatroon. Advies op maat.	GGD-en, lokale overheid, GBI's, JGZ en sportorganisaties
Wijk	BOS: Buurt, Onderwijs, Sport (5)	GGD-en, gemeenten, in samenwerking met genoemde sectoren.
Wijk	BreedteSportImpuls (6)	GGD-en, gemeenten
Wijk	Gemeenten maken in het kader van de brede doeluitkering Sociaal en Veiligheid prestatieafspraken met het Rijk over het terugdringen overgewicht	Lokale overheid
Wijk	Lage SES –project om de groente en fruitconsumptie bij achterstandswijken te vergroten door kookprogramma's en informatie en voorlichting te geven aan kinderen en hun ouders/verzorgers.	GBI's
Thuis	Innovatief preventie- en voorlichtingsprogramma dat zich gericht op gezonde zwangeren en een gezonde opvoeding van kinderen (proefproject is gestart).	GBI's bedrijfsleven, Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (KNOV)

Werk	Balansdag op de werkplek (7)	GBI's, werkgevers
Werk	Stimuleren gezonde voeding en lichaamsbeweging op de werkplek	Bedrijfsartsen, werkgevers, zorgverzekeraars

Winkel Onderweg	Aanbod (innovatieve) producten vergroten, goedkoop maken en samenstelling producten verbeteren. Bijvoorbeeld de Task Force verantwoorde vetzuursamenstelling en de Task Force Beschikbaarheid Groente en Fruit (8).	Bedrijfsleven
Winkel, Onderweg	Aanbod (innovatieve) producten vergroten, goedkoop maken en samenstelling producten verbeteren.	Bedrijfsleven
Recreatie	Aanbod gezonde voeding in sportkantine, horeca vergroten	Bedrijfsleven
Zorg	Folders voor zorgverleners (huisartsen, wijkverpleegkundigen, verloskundigen) om gezonde leefstijl te benadrukken en te verwijzen naar relevante instanties of deskundigen.	GGD-en, NGO's, GBI's
Zorg	Signaleringsprotocol overgewicht bij kinderen vanaf 2 jaar, ontwikkeld en ingezet via de Jeugdgezondheidszorg. In vervolg hierop wordt ten behoeve van advisering en begeleiding gewerkt aan een Minimale Interventie Strategie. Eerst moeten acties hun effectiviteit bewijzen. Tot die tijd geldt een overbruggingsprogramma met het stimuleren van borstvoeding, ontbijten en buitenspelen en het verminderen van het drinken van calorierijke frisdranken en tv-kijken.	GGD-en, KCO (9), thuiszorginstellingen, diëtisten, huisartsen en GBI's en GSB (10)

- (1) In het project schoolgruiten krijgen de leerlingen op de basisschool twee keer per week gratis een stuk groente of fruit en voorlichting(smateriaal) over gezonde voeding. De voorlopige resultaten van het project laten een toename zien van de groente- en fruitconsumptie, additioneel aan de verstrekkingen. Bedoeling is om schoolgruiten te implementeren op alle scholen in Nederland. Momenteel wordt het project in een aantal gemeentes voortgezet.
- (2) Het voedingscentrum beoogt met het project gezonde schoolkantine een gezond en veilig aanbod in de schoolkantines bij het voortgezet onderwijs, zie ook vraag 16.
- (3) Nederland kent meerdere gezondheidsbevorderende instituten (GBI's) die vanuit de overheid worden gesubsidieerd en aangestuurd. De GBI's voeren op basis van het beleid activiteiten uit om een gezonde leefstijl bij de consument te bevorderen. Op het gebied van gezonde voeding en lichaamsbeweging zijn dit de volgende.
 - Stichting Voedingscentrum Nederland (VCN): voorlichtingsinstituut aan de consument voor gezonde voeding en voedselveiligheid om gedragsverandering op dit gebied te bevorderen met als doel gezondheidswinst.
 - Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB): kennis- en innovatiecentrum voor sport en bewegen met als taken advisering, begeleiding, ontwikkeling en deskundigheidsbevordering.

- Nationaal Instituut voor de Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ): ontwerpt programma's waarmee gezond gedrag en een gezonde omgeving worden bevorderd.

- (4) Doordat kinderen langer op school verblijven door overblijven of naschoolse opvang verandert de reikwijdte van de school, zie ook vraag 14.
- (5) De tijdelijke stimuleringsregeling BOS ondersteunt gemeenten bij hun aanpak van achterstanden onder de jeugd van 4 tot 19 jaar. De drie sectoren moeten nauw met elkaar samenwerken. Na afloop van de subsidiëring moeten gemeenten en sectoren zelf voor continuering zorgdragen.
- (6) De overheid stimuleert met de BSI sportprogramma's bij gemeentes voor mensen die te weinig bewegen, bijvoorbeeld ouderen en gehandicapten.
- (7) Het Voedingscentrum en het NIGZ stimuleren hiermee een gezonde voeding en lichaamsbeweging op de werkplek, zie ook vraag 18.
- (8) De Task Force Verantwoorde Vetzuursamenstelling is een samenwerkingsverband tussen aanbieders en afnemers van plantaardige vetten en oliën. Met deze Task Force onderschrijft het bedrijfsleven het belang van het verbeteren van de vetzuursamenstelling in levensmiddelen ten behoeve van de volksgezondheid.
De Task Force Beschikbaarheid Groente en Fruit i.o. is een samenwerkingsverband van verschillende partijen met als doel de consumptie van groente en fruit bij de consument te bevorderen door innovatieve producten te stimuleren en het aanbod aantrekkelijker en gemakkelijker te maken.
- (9) Het KCO is het Kenniscentrum Overgewicht dat in 2002 is opgericht met subsidie van het ministerie van VWS en is ondergebracht in aan de VU Medisch Centrum Amsterdam (www.overgewicht.org). Het KCO heeft als doelstelling het toegankelijk maken van onderzoek en het stimuleren van onderzoek op het terrein van de etiologie, de preventie en behandeling van overgewicht en obesitas.
- (10) Grote Stedenbeleid. Vrijwel alle grote hebben zich ten doel gesteld overgewicht bij jongeren (0-19) te monitoren en interventies aan te bieden.